

SKRIVNOST ČAROVNIŠKE AKADEMIJE, KJER IMAJO POSAMEZNI ČAROVNIKI /beri konservatorji/ V ROKAH RAZLIČNO MOČNE ČAROVNIŠKE PALICE, II. DEL

Moj del zapisa je namenjen predvsem konservatorjem, ki delajo na Zavodih za varstvo naravne in kulturne dediščine. Pred kratkim sem skozi konservatorsko nalogo odkrila izvor moči čarovniških palic konservatorjev. Odgovor ni dvainštirideset, tako kot v Duaglasovem Štoparskem vodniku po Galaksiji, temveč v konservatorjem malo znani zadevi: v prostorskih aktih. Najprej bom poskusila odgovoriti na nekaj vprašanj iz prvega dela, na prvi pogled retoričnih, nato pa v kratki predstavitvi osvetliti pomen prostorskih aktov za varstvo nepremične kulturne dediščine.

Kje živijo ministrstva?

Prav tam, kjer vsi mi, v današnjem prostoru in času, vsako poskuša preživeti s svojo področno zakonodajo v danih razmerah.

Kje je nacionalna strategija za varstvo nepremične kulturne dediščine?

Prostorski vidik varstva nepremične kulturne dediščine naše dežele je zajet v Odloku o spremembah in dopolnitvah prostorskih sestavin dolgoročnega in srednjeročnega družbenega plana Republike Slovenije, ki je bil objavljen v Ur. l. RS v februarju 1999. V tem odloku zapisana gradiva so obvezna načrtovalska izhodišča za vsako Občino, ki pripravlja spremembe in dopolnitve svojega prostorskega plana. Naj omenim le eno določilo tega odloka, ki (od države pooblaščenim) urbanistom, pripravljalcem gradiv za občinske plane, na območjih dediščine predstavlja obveznost, na drugih območjih pa priporočilo: ohranjati značilno naselbinsko, krajinsko in arhitekturno tipologijo in morfologijo.

V zvezi z nacionalno strategijo za varstvo nepremične kulturne dediščine je pričakovati odgovore v razvojnem delu novega prostorskega plana Republike Slovenije, pri nastanku katerega sodelujejo vsa ministrstva.

Kako kot konservator narediti nacionalno identiteto prostora vidno?

En sam konservator je v celotni shemi služb, ki vplivajo na podobo prostora, tako majhen in neznamen element, da mu takrat, ko poseg v prostor postaja dejstvo, v resnici preostanejo le še pregovarjanja z lastniki podirajočih se kozolcev, mlinov, gospodarskih poslopij in stanovanjskih hiš. Rešitev je v zavedanju, da je vsa nepremična kulturna dediščina del prostora. Prostor se ureja s prostorsko zakonodajo, ki na srečo

konservatorjev in dediščine za vsako raven urejanja prostora (ravni bodo pojasnjene kasneje) predvideva vključevanje nepremične kulturne dediščine in določila v zvezi z njo. Vse, kar v danih razmerah konservatorji lahko naredimo, je vztrajno ponavljanje nadrejenim, da je v pristojnih spomeniških službah (to zdaj verjetno pomeni v okviru Javnega zavoda RS za varstvo kulturne dediščine in njegovih območnih enot) treba vzpostaviti takšno sistematizacijo delovnih mest, da bo služba možnosti vključevanja dediščine v postopke urejanja prostora znala in zmogla izkoristiti. Nestrokovno je od umetnostnih zgodovinarjev zahtevati, da dediščino vrednotijo in varujejo

prostorsko, tako kot je nestrokovno od krajinskih arhitektov pričakovati pogoje za obnovo umetnostno zgodovinskih prvin dvorcev, fresk in oltarjev.

Nekako brez učinka v identiteti prostora pa lahko ostane tudi v akte idealno vključena dediščina, če za njeno ohranitev, vzdrževanje in obnavljanje ni na voljo sredstev za pomoč in vzpodbudo lastnikom. Konservatorji ne moremo pomagati, lahko le iščemo ekonomiste, ki bodo na prvi pogled neprofitno dejavnost obnove kulturne dediščine znali prikazati kot dolgoročno upravičeno naložbo.

Urejanje prostora in varstvo nepremične kulturne dediščine

Malodane vsakemu konservatorju je znana zmeda, ki v valovih obvladuje delo Zavodov. Spomnite se: Delamo PLAN! Delamo PUP! Nove in nove strokovne podlage! Vedno drugače! Zakaj spet?!

Poglejmo po vrsti. Urejanje prostora in poseganje v prostor, katerega del je tudi nepremična kulturna dediščina, je urejeno z Zakonom o urejanju prostora, z Zakonom o urejanju naselij in drugih posegov v prostor in z Zakonom o graditvi objektov. (Pripravljen je osnutek nove zakonodaje, ki je na ministrstvih v usklajevanjih). Zakoni določajo urejanje prostora in poseganje v prostor na posameznih ravneh - na planski in izvedbeni ravni. Na planski ravni poznamo prostorske akte: državni prostorski plan in občinske prostorske plane. Na izvedbeni ravni poznamo prostorske akte: PUP (prostorsko ureditveni pogoji), akt, namenjen splošnejšim določbam za urejanje posameznih območij s skupnimi značilnostmi, ZN (zazidalni načrt) in UN (ureditveni načrt), akta za zelo podrobno urejanje manjših zaključenih območij in LN (lokacijski načrt), akt za načrtovanje linijskih objektov infrastrukture (ceste, vodovod, plin, elektrovod ...). S planskimi akti se določa rabo prostora, dejavnosti v prostoru, meje ureditvenih območij in vrsto izvedbenega akta za posamezna območja urejanja. Z izvedbenimi akti se določajo podrobnejša merila in pogoji za poseganje v prostor, pri čemer morajo biti meje, raba in dejavnosti v območju urejanja povzete po planskem aktu. Na podlagi izvedbenih aktov upravne enote (upravne enote Ministrstva za okolje in prostor - MOP) izdajajo dovoljenja za poseganje v prostor (gradbena dovoljenja in odločbe o dovolitvi priglasenih del).

Prostorska zakonodaja in zakonodaja s področja varstva

kulturne dediščine sicer medsebojno nekoliko neusklajeno predvidevata vključevanje nepremične kulturne dediščine v postopke sprejemanja in spreminjanja vseh prostorskih aktov - planskih in izvedbenih. V te namene morajo pristojne službe za varstvo dediščine izdelovati strokovne podlage za zasnovano varstva dediščine v posameznem aktu. Zaradi sprememb v zakonodaji s področja varstva dediščine ima sedanji val priprave strokovnih podlag drugačno obliko kot tisti pred desetimi leti.

Izdelava strokovnih podlag za varstvo dediščine v državnih planskih in izvedbenih aktih poteka prek Uprave za kulturno dediščino.

Izdelava strokovnih podlag za varstvo dediščine v občinskih planskih in izvedbenih aktih poteka prek pristojnih zavodov.

Pripravljalci strokovnih podlag na zavodih bi morali poznati sistem urejanja prostora ter smisel in namen posameznih prostorskih aktov, ker je le s tem vedenjem skozi strokovne podlage in s pregledovanjem osnutkov aktov možno dediščini zagotoviti najugodnejše pogoje za njeno varstvo v prostoru. Zato se zavzemam za uvedbo novega delovnega mesta na vsakem od pristojnih zavodov: konservator za varstvo dediščine v prostoru. Sodeloval bi pri pripravi gradiv za potrebe aktov s področja urejanja prostora, kar je tudi po Zakonu o varstvu kulturne dediščine iz leta 1999 ena od temeljnih nalog pristojnih Zavodov (19. člen, 7. alineja). Glede na nepremično kulturno dediščino bi ta konservator sodeloval pri ohranjanju identitete določenega območja. Na planskem nivoju bi nepremično kulturno dediščino in njena vplivna območja obvaroval neprimernih rab in dejavnosti ter usmerjal urejanje območij z dediščino v urejanje z natančnejšimi izvedbenimi akti. Na izvedbeni ravni bi zagotavljal vključevanje dediščine v akte tako, da bi akt ob sprejemu vseboval že večino kulturnovarstvenih pogojev, ki jih je ob poseganju v prostor za ohranitev identitete območja obvezno upoštevati, kar bi kontrolirala upravna enota MOP pred izdajo upravnih dovoljenj.

Tako potem ne bi nihče več spraševal gospe Mojce, če *ne 'b ona dovolila ene še lepše dediščine zgraditi*, ker bi mu vse o usmeritvah za njegov objekt iz akta prebral že pooblaščen pripravljalac lokacijske dokumentacije. In medtem bi ostali konservatorji, rešeni sodelovanja v množici lokacijskih postopkov, v miru opravljali svoje strokovno delo - evidentirali in raziskovali ter pripravljali dobre konservatorske programe.